

Modern Siyaset Felsefesinde Gerçekleşen Değişime Dair Bir Yorum: ‘Siyasetin Bilimselleştirilmesi’* A Comment On The Change In Modern Political Philosophy: ‘Scientizing Of Politics’

Fahriye Yaraş Elalmış

Özet

Bu çalışmada kullanılan siyasetin bilimselleştirilmesi kavramı, siyaset bilimini ifade etmek üzere kullanılmadığı gibi siyasetin bilimsel olup olmadığına dair bir belirlenimde bulunma amacı da taşımamaktadır. Kavram, yalnızca modern siyaset felsefesinde yaşanan dönüşüme dikkat çekmek üzere kullanılmıştır. Modern dönemin olgu dünyasını açıklarken metafiziksel dayanaklardan arınması ve bilimin aklın ve gerçekliğin kendisine dikkatleri çevirmesi, insanın siyaset alanındaki soruşturmalarında da görülmüştür. Dolayısıyla bu yazının amacı modern dönemin, Antik ve Orta Çağ siyaset

Abstract

The concept of scientizing of politics used in this study is not used to express political science, nor does it aim to make a determination as to whether politics is scientific or not. The concept was used only to draw attention to the transformation in modern political philosophy. The Modern Era’s elimination of metaphysical foundations in explaining the world of phenomena and science’s turning of attention to the reason and reality itself have also been seen in human investigations in the field of politics. Therefore, the aim of this article is to draw attention to the differences of the modern period from

* Bu çalışma Urla Felsefe Gönüllüleri tarafından 7-8 Ekim 2022 tarihinde düzenlenen 7. Urla Felsefe Günleri etkinliğinde yapılan konuşmanın genişletilmiş olarak yazıya aktarılmış halidir. Beni böyle bir etkinliğe sunum hazırlamaya motive ettikleri için başta değerli hocam Prof. Dr. Doğan GÖÇMEN’e, Urla Felsefe Gönüllüleri’ne, sunumuma eklemeler ve düzeltmeler yapmamı sağlayacak yorum ve değerlendirmeleri için etkinlikte yer alan tüm konuşmacı ve dinleyicilere teşekkürlerimi sunarım.

✉ Arş. Gör., Bartın Üniversitesi Felsefe Bölümü (fyaras@bartin.edu.tr)
ORCID: 0000-0001-5180-6766.

felsefelerinden farklılıklarına dikkat çekerek, modern siyaset felsefesinin seküler, gerçekçi ve rasyonel tavrıyla siyaseti bilimselleştirdiği yorumunda bulunmaktadır. Antik dönemde siyaset felsefesinde iki farklı yönelimin bulunduğu söylenebilir. Bunlardan ilki Sofist filozofların ortaya koyduğu siyaset felsefesi geleneğinde görülmektedir. Sofistler insanın ahlaki ve siyasi yaşamına yön veren düşünceler ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla onların felsefeleri praxis odaklıdır. Sokrates ile birlikte ise Antik dönemde erdemün ön planda tutulduğu, hakikatin bilgisine erişmeyi amaçlayan, ideal olanın soruşturulduğu siyaset felsefesi ön plana çıkmıştır. Etik ve siyasetin birbirinden pek de ayrı görülmediği bu yaklaşımda, erdemli yaşamı olanaklı kılan siyasal düzen açıklanmaya çalışılmıştır. Orta Çağ döneminde ise dini kurumlar siyasal kurumlar ile bir düşünölmüştür. Öyle ki siyaset alanına ait unsurlar; siyasi iktidarın kimde olduğu, sınırları, meşruiyeti vb. teolojik dayanaklarla açıklanmıştır. Robert Filmer Orta Çağ siyaset felsefesinin bu dayanaklarının önde gelen savunucularındandır. Patriarkal monarşinin destekçisi olan Filmer, insanların doğuştan özgür ve eşit olduğu düşüncesini Adem'in iktidarının reddi olarak görmüştür. Modern dönemde ise siyaset felsefesinin merkezi kavramı erdem olmaktan çıkar,

the political philosophies of Antiquity and the Middle Ages, and to comment that modern political philosophy scientizing of politics with its secular, realistic and rational attitude. It can be said that there were two different tendencies in political philosophy in Ancient Times. The first of these can be seen in the tradition of political philosophy put forward by sophist philosophers. Sophists put forward ideas that guided the moral and political life of human beings. Therefore, their philosophy is praxis-oriented. With Socrates, political philosophy, which prioritized virtue, aimed at attain the knowledge of the truth and investigated the ideal, came to the fore in the ancient period. In this approach, in which ethics and politics are not seen as separate from each other, the political order that enables a virtuous life is tried to be explained. In the Middle Ages, religious institutions were considered together with political institutions. So much so that the elements belonging to the field of politics; who has political power, its borders, legitimacy, etc were explained on theological grounds. Robert Filmer is one of the leading proponents of these foundations of medieval political philosophy. A supporter of patriarchal monarchy, Filmer considered the idea that people are free and equal by birth as a rejection of Adam's power. In the

özgürlük olur. Antik dönemde karşılaşılan insanın mükemmelliği fikri ise gerçekçi bir bakışa yerini bırakır. Ütopik söylemler yerine de çağın gereklilerini gören hatta çağın politik yaşamını doğrudan üreten kuramlar ortaya koyulmaya başlanır. Politik gerçeklikle ideal olan arasındaki ayırım kapatılmaya başlar. Siyasete rasyonel yaklaşılr. Modern dönem düşünürleri insanın doğuştan özgür ve eşit olduğunu savunur ve Orta Çağ siyaset felsefesine eleştirirler. Soya dayalı monarşinin tanrısal açıklaması ile siyasi iktidarı temellendiren görüşe en ateşli eleştiri ise John Locke tarafından yapılmıştır. Çalışmada modern siyaset felsefesinin yaşadığı dönüşümden söz edilirken Niccolò Machiavelli, Francisco Suarez, Thomas Hobbes ve John Locke'un görüşlerinden yararlanılmıştır. Siyaset felsefesinde Machiavelli'nin sekülerleşmenin öncüsü olduğu gösterilmiştir. İnsanın doğuştan eşit olmadığını savunan Aristoteles ya da Filmer gibi düşünürlerin aksine René Descartes, Hobbes ve Locke gibi düşünürlerin insanların doğa gereği eşit olduklarını savunduklarından söz edilmiştir. Orta Çağ'da siyaset felsefesinin merkezinde, iktidarın meşruiyetinin ve sınırlarının teokratik belirlenimleri yer alırken mutlak bir iktidar söz konusudur, modern dönemde ise uyrukların hak ve özgürlükleri merkezdedir. İktidar yurt-

modern period, the central concept of political philosophy ceases to be virtue and becomes freedom. The idea of human perfection encountered in ancient times gives way to a realistic view. Instead of utopian discourses, theories that see the requirements of the age and even directly produce the political life of the age begin to be put forward. The distinction between political reality and the ideal begins to close. Politics is approached rationally. Thinkers of the modern period argue that human beings are inherently free and equal and criticized the political philosophy of the Middle Ages. The most ardent criticism that political power cannot be determined by the divine explanation of monarchy based on descent was made by John Locke. In the study, the views of Niccolò Machiavelli, Francisco Suarez, Thomas Hobbes and John Locke were used while talking about the transformation of modern political philosophy. Machiavelli has been shown to be a pioneer of secularization in political philosophy. In contrast to thinkers such as Aristotle or Filmer, who argue that people are not inherently equal, it was mentioned that thinkers such as René Descartes, Hobbes and Locke argued that people are equal by nature. In the Middle Ages, theocratic determinations of the legitimacy and limits of power were at the center of political philoso-

taşlarının canını, malını ve özgürlüklerini koruma görevi ile sınırlandırılmıştır. Sonuç olarak bu çalışma ile insanın güvenliğini, mülkiyetlerinin korunumu ve özgürlüklerin sürdürülmesini siyasetin en önemli işlevi olarak ortaya koyan modern siyaset felsefesinin kendisinden önceki dönemlere göre değişimi ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Modern Siyaset Felsefesi, Eşitlik, Özgürlük, Robert Filmer, John Locke.

phy, whereas in the modern period, the rights and freedoms of the subjects are at the center. Power is limited by the duty to protect the lives, property and freedoms of its citizens. As a result, in this study has been made to reveal the change of modern political philosophy, which puts forward the security of people, the protection of property and the maintenance of freedoms as the most important function of politics, compared to previous periods.

Keywords: Modern Political Philosophy, Equality, Freedom, Robert Filmer, John Locke.

Giriş

Modern dönem, 13. ve 14. yüzyıllarda olgulara yönelen ve niceliksel yöntem arayışında olan çabanın oluşturduğu bir bilim mantığıyla şekillenmeye başlamıştır. Fizik, astronomi, matematik gibi alanlarda yaşanan devrimler olgular hakkında doğaüstü spekülasyonlar sunan skolastik geleneğin yıkımına yol açmıştır. Güneş sistemine ilişkin açıklaması ile dünyayı evrenin merkezi bulan anlayışı reddeden ve güneşin merkezde olduğunu öne süren Nikolas Kopernik, iyi bir astronomi bilgini olan Tycho Brahe'nin ölçümlerini kullanarak gezegenlerin eliptik rotasını ortaya koyan ve çalışmalarıyla Isaac Newton'a dayanak sağlayan Johannes Kepler, güneşmerkezci görüşleri nedeniyle hapse atılan Galileo Galilei gibi bilimsel devrimin kahramanları arasında yer alan isimler, Orta Çağ'ın görüşlerinin yerine matematiksel rasyonel açıklamalar getirmişlerdir. Bu gibi isimlerle beraber doğanın düzeninin açıklanmasında kullanılan bilimsel akıl, metafiziksel ifadelerden arındırılmış ve kendine ait matematiksel dilin hâkimiyetindeki yeni dünyasını kurmuştur.

Galileo ile şekillenmiş olan ve Descartes ile temelleri atılan işte bu modern dönem, düşün dünyasının yenilikçi ruhunu her alanda görebileceğimiz bir dönemdir. Bu çalışma, modern dönemin bu ruhunu siyaset alanında göstermeyi amaçlamaktadır. Çünkü modern dönemde, olgular dünyamızdaki açıklamalarda olduğu gibi politik dünya açıklamaları da bilimselleştirilmiştir. Siyasetin bilimselleştirilmesi ifadesinin zihinde muğlaklık yaratmaması için çalışmaya öncelikle bu ifadenin açıklanması ile başlanacaktır. Siyasetin bilimselleştirildiği zemini anlamak adına da modern dönemin, Antik Yunan siyaset felsefesinin erdemi merkeze alan yaklaşımlarından ve Orta Çağ'ın kutsala dayalı devlet anlayışından farkı genel hatlarıyla ifade edilecektir. Ardından, iktidarın kaynağının ne olduğu ve iktidarın meşruiyetini nereden aldığı gibi sorulara Orta Çağ geleneğinden beslenerek sunulan insana aşkın ve teolojik dayanaklı yanıtlara, erken modern dönem düşünürlerinden John Locke'un görüşleri merkeze alınarak eleştiri sunulmaya çalışılacaktır. Elbette ki politik argümanların teolojiden sıyrıldığı felsefeler ortaya koyan başka filozoflar da olmuştur ancak Locke'un Robert

Filmer'e yönelik eleştirileri, siyasetin yaşadığı dönüşümü apaçık görebilmemiz için iyi bir temsilci. Açıklıkla iddia edilebilir ki Locke, siyasetin bilimselleştirilmesini sağlayan güçlü bir figürdür.

Peki, bu yazıda 'siyasetin bilimselleştirilmesi' olarak ifade edilen ve modern devlet anlayışını oluşturan bu dönüşümün sonuçları ne olmuştur? Kazanımları var mıdır, varsa ne(ler)dir? Kuşkusuz ki bu sorular merak uyandırıcı oldukları kadar, yanıtlarının aktarılacağı ayrı bir çalışmayı gerekli kılmaktadır. Çalışmanın odağı modern dönemde siyasetin bilimselleştirildiğini göstermek olduğu için bu sorulara kısaca yanıt sunularak çalışma sonlandırılacaktır.

1. Siyasetin Bilimselliği - Siyaset Bilimi - Siyasetin Bilimselleştirilmesi

Siyasetin bilimselleştirilmesi ifadesi ile kastedilenin doğru anlaşılması, çalışmanın içeriğini ve amacını anlamak adına büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple 'siyasetin bilimselleştirilmesi', 'siyaset bilimi' ya da 'siyasetin bilimselliği' ifadelerinin ayrıştırılması gerekmektedir. Çünkü vurgulamak zaruridir ki siyasetin bilimselleştirilmesi ile kastedilen, siyaset bilimi ya da siyasetin bilimselliği değildir.

Siyasetin bir bilim olup olmadığı veya hangi anlamda bilim olmadığına dair birçok yazı kaleme alınmıştır. Bilim ile neyin anlaşıldığı bu konudaki tartışmalarda belirleyici olmuştur. Doğa bilimleri merkezli bir bilim anlayışı bilim olabilmeyen koşulu olarak gözlem ve deneye dayanma, ölçebilme, test edebilme, genelleme yapabilme ve bunları matematiksel bir dille ifade edebilme gibi özellikleri talep eder. Bilim olabilmek adına talep edilen bu özellikleri, bir sosyal bilim olarak siyaset biliminin harfiyen taşımasından dolayı siyasetin bilimselliği tartışılmıştır. Fakat bu, sosyal bilim olarak sınıflanan alanların hemen hemen hepsinin yaşadığı bir sorundur. Tüm sosyal bilimlerde olduğu gibi siyaset biliminde de konu edinilen nesnelere, doğa bilimlerinin nesnesinden farklı ontolojik bir statüye sahiptir; bu da mantıksal pozitivistin kapsayıcı yasa modelini onun için uygunsuz hale getirir (Goodin & Klingemann, s. 3-50). Bu gibi sebeplerden kaynaklanan

siyaset biliminin bilimselliği tartışmaları bir yana bırakıldığında, Rönesans döneminde ciddi oranda gelişen özellikle de 20. yüzyıl itibariyle daha nicel araştırmalara yönelen siyaset biliminin akademik alanda kendisini bilim olarak bir zemine yerleştirdiği de açıktır.

Siyaset bilimi devlet ve diğer siyasal kurumların temelleri, somut biçimleri, amaçları ve gelişimlerine dair araştırmalar yürüten, analizler yapan ve bilgiler sunan bir çalışma alanıdır. Bu tanımla elbette politikaya ilişkin tüm deneyimleri, fenomenleri ve bilgileri siyaset biliminin tek bir disiplin olarak ele aldığı iddia edilmemektedir. Prof. Dr. Franz von Holtzendorff, *Principien der Politik* kitabında devletin varlığının tüm unsurlarıyla bütünlük içerisinde anlaşılması talebiyle birbirine yardımcı olan siyaset biliminin kapsadığı alanlardan söz eder. Bu alanlardan bazıları şunlardır:

Devletin doğasından ve amacından türetilen, toplumun insani durumunun her yerde doğrulanabilir özelliklerini, faaliyet biçimlerini ve yasal yapılandırılmalarını içeren genel devlet teorisi; devlet otoritesinin vatandaşlarla olan ilişkilerine dair normları makullük, ahlak ve genel uygunluk açısından ya da belirli eyaletlerdeki gerçek geçerlilikleri açısından içeren anayasa hukuku; bağımsız devletlerin birbirleriyle ilişkilerine dair normları içeren Uluslararası hukuk; devlet tarafından örgütlenmiş toplumda maddi malların üretimi, tüketimi ve dağıtımının, ya genel etkinlik açısından ya da devlet otoritesinin bunlara karşı davranışı açısından yönetildiği ilkeleri içeren ekonomi; devletin genel ihtiyaçlarını karşılama ve devlet varlıklarını yönetme kurallarını içeren finans; devlet tarafından organize edilen toplumun ortak yararına özen göstermenin veya onu tehdit eden ortak tehlikelere karşı savunmanın etkilenebileceği veya edilmekte olduğu ilkeleri içeren kolluk kuvveti bilimi (Holtzendorff, s. 4-6).

Siyaset biliminin genel bir tanımını sunmadaki amaç daha önce de belirtildiği üzere çalışmanın başlığı olan ‘siyasetin bilimselleştirilmesi’ ifadesinin, siyaset bilimini de siyaset biliminin bilimselliğini de işaret etmediğini göstermektedir. İmdi, başlığa dönmenin vaktidir: Siyasetin bilimselleştirilmesi, bu çalışmada neyi ifade etmektedir?

Toplumsal düzeni açıklamak için mitlerin, tanrısal yaklaşımların yerine insanın kendisinden hareketle realist bir bakış kullanılması siyaset felsefesini bilimselliğe doğru yönlendirmiştir. Siyasetin bilimselleştirilmesi tabiri

bu bakımdan siyasetin sekülerleşmesi anlamını da taşımaktadır. Modern siyaset felsefesinin sekülerleşmesi onu Orta Çağ siyaset anlayışından ayıran en belirgin değişimdir. Sekülerleşmenin yanı sıra modernizasyonla birlikte etkin akıl ve aktif özne politik yaşamın temelini yerleşmiştir. Diğer yandan Antik dönemden farklı olarak siyaset felsefesinin etikten ayrı bir alan olarak ortaya koyulduğu bu modern süreçte politikanın hedefi, özgürlükler ve bireysel hakların kazanımı olmuştur. Bu perspektiften hareketle bu çalışmada; etikle ilişkili olsa da ayrı bir alan olarak politikanın ele alınışı, gerçekçiliği, akılcılığı, dünyeviliği niteliklerinin tümünü içererek ve modern dönemin düşün dünyasının ruhunu ortak bir kavram çatısında ifade etmek arzusunu taşıyarak modern siyaset felsefesinde yaşanan değişime dikkat çekmek için siyasetin bilimselleştirildiği yorumu yapılmıştır. İnsanların bir aradalığını doğaüstü bir güçle bağdaştırarak açıklamak ya da politik düzeni gerçekçi perspektiften uzakta yalnızca ütopyik bir söylem ile ifade etmek yerine seküler bir duruşla insanın tüm çarpıcılığıyla ve yalınlığıyla kendisinin bilinmesi ile akılcı bir sistem kurularak anlatılması, siyasetin bilimselleştirilmesidir.

2. Antik Dönem Siyaset Felsefesi & Modern Dönem Siyaset Felsefesi

Antik Yunan siyaset felsefesi geleneği içerisinde yer alan filozofların ya tamamen praksise odaklandığını ya da siyasette ideal olanı sunduklarını ve bunu yaparken etiği siyasetten ayrı tutmadıklarını görmek mümkündür. Retoriği pratik yaşamın içerisine dâhil eden düşünürler olan Sofistler, erdem öğrenilir ve öğretilir bir şey olarak gördüklerinden siyaset sanatını gençleri bu konuda yetiştirme sanatı olarak sunmuşlardır. Siyaset alanında söz sahibi olabilmek için iyi bir retorik eğitiminin alınmasını salık vermişlerdir. Retorik yani hitabet sanatı ile kişiye düşüncelerini etkin bir şekilde ifade edebilmesi öğretilir, böylece onun politik alanda ikna kabiliyeti güçlenmiş olur. Bu sebeple Sofistler tarafından siyasal alan, pratik becerilerden ayrı görülmemiştir. Aristoteles'e göre ise Sofistler "siyasetin nasıl bir şey olduğunu, nelerle ilgili olduğunu hiç bilmiyorlar. Yoksa siyaseti retorikle eş, hatta ondan değersiz saymazlardı; ün kazanmış yasalari bir

araya koyarken kolayca yasa koyucu olunduğunu düşünmezlerdi” (Aristoteles, 2007, s. 215). Sofistlerin ardından gelen Sokratik gelenek Sofistleri eleştirmiş ve politikanın güzel konuşma sanatı olmaktan fazlası olduğunu savunmuştur. Genel olarak Antik siyaset felsefesi normatiftir ve Sofistlerde olduğu gibi Sokratik gelenekte de ahlak ile politikanın bir aradalığı söz konusudur. Sokratik filozoflar yurttaşların mutluluğunu sağlayan ve ahlaken iyi yaşamın mümkün olduğu ideal politik düzeni araştırmışlardır. Örneğin Platon’un felsefesinde karşımıza çıkan filozof kralın egemen olduğu devlet, ideal bir politika tasavvurudur.

Hegel’in Yunanistan’da kültürün ilk defa ortaya çıkmasını sağlayan öğretmenler olarak ifade ettiği Sofistler (Hegel, s. 322), Sokrates öncesi siyaset alanında oldukça etkin olan filozoflardır. Dinleyicisinin duygularını yönlendirme gücünü konuşmacıya veren ve ona kendini ifade ederken saygınlık kazandıran hitabetin ustaları olan Sofistlerin felsefelerinin odağı daha önce de belirtildiği gibi praksistir. Onlar, toplumsal yaşamın içerisinde öne çıkma ve siyasal alanda da daha başarılı yurttaşlar olma konusunda eğitim vermek için yeterliliğe sahip olduklarına inanıyorlardı. Bu sebeple, devlete ilişkin meselelerde kendilerini iyi ifade edebilmeleri ve kamusal sorunlarda doğru bir şekilde mantık yürütebilmeleri adına gençlere eğitim veriyorlardı. Platon’un *Protagoras* diyalogunda bunu açıklıkla görmek mümkündür. Diyalogda Protagoras verdiği eğitimle gençlere evi iyi idare etmeyi öğreteceğini, devlet işlerinde de onları ehil duruma getireceğini söyler. O, bununla politika sanatını kastetmektedir. Sokrates ise erdemin öğretilmeyeceğini düşündüğünden, iyi yurttaşlar yetiştirmeyi üstlenen ve erdemin öğretilir bir şey olduğunu söyleyen Protagoras’tan bilgisini oradakilerden esirgememesini ister ve konuşma bu yönde ilerler (Platon, 2001, s. 21-22). Sofist düşünce tarzında siyaset felsefesi moral alanın doyumunu sağlayacak pratik ereğin bilgisini sunar ve erdeme dair bilgiyi içermesi dolayısıyla da etik alanından çok ayrı tutulamayacak bir durumdadır.

Sofistlerin praksis odaklı ve bir sanat olarak ifade ettikleri siyaset anlayışlarının dışında, Antik Yunan’da önde gelen bir diğer -hatta belki de tüm felsefe tarihini kendisine düşülmüş dipnotlar olarak ifade ettirmesi

bakımından en önde gelen- isim Platon'dur. Platon, erdemli yaşamının mümkün olacağı siyasal sistemi bulmayı gaye edinmiştir. Erdemli yaşamayı mümkün kılan bir toplumsal düzenin idealize edildiği sisteminde, politik ve moral yaşamın bir arada ele alınışı hemen dikkat çekmektedir. Ahmet Arslan'ın da belirttiği gibi "Platon'un ahlakının politik olmasından çok politikasının ahlaki hatta bazen gereğinden fazla ahlaki olduğu söylenebilir" (Arslan, s. 400).

Platon'a göre "[d]evlet bilge, yiğit, ölçülü ve doğrudur" (Platon, 2008, s. 125). Devletin doğruluğu, içinde bulundurduğu sınıfların ölçülü, yiğit, bilge gibi kendilerine karşılık gelen değerlere sahip olmalarıyla ilişkilidir. Her sınıfın kendine uygun olan işi yapmasını, iş bölümünü salık veren Platon'un *Devlet*'te yapmaya çalıştığı, ülkesine değer veren ve onun için savaşabilecek bir ruha sahip iyi yurttaşlar ile filozof özelliklerine sahip bir yönetici sınıfı yetiştirmektir. Bu bakımdan gayesi, erdemli ve iyi yurttaşlardan oluşan toplumu kurmaktır.

Tıpkı Platon'da olduğu gibi Aristoteles'in siyaset felsefesi etikle iç içedir. David Ross'un da işaret ettiği gibi "Aristoteles'in etiği toplumsal ve politikası da ahlakidir" (Ross, s. 293). Devletin iyi yaşamı olanaklı kılmak için var olduğunu düşünen Aristoteles ise iyi yaşamı erdemli yaşam olarak ifade eder: "Gerek bireyler, gerekse şehirler için en iyi yaşam, erdem gerektirdiği eylemleri yapmaya yetecek kadar maddi varlıkla desteklenmiş erdemi olan yaşamdır" (Aristoteles, 2016, s. 243). Devlet yurttaşlarının erdemli olmasını sağlamalıdır çünkü "[e]rdeme göre etkinlikte bulunan kişinin yaşamı mutlu olacaktır" (Aristoteles, 2007, s. 210).

Antik Yunan dünyasından Platon ve Aristoteles gibi isimlerin felsefelerinde gördüğümüz üzere Antik siyaset felsefesinin tartışmalarında ahlaki bir idealizm öne çıkmaktadır; '**erdem**' kavramı politik sorunlara sunulan yanıtların odağındadır. İnsan ruhunun mükemmelliğini göstermek ve insan doğasına en elverişli eylemi bulmak, siyasal yaşam için iyinin ne olduğuna ilişkin standartların bilgisine erişmek anlamına gelmektedir.

Machiavelli ile başlayan insan doğasına yeni bir bakışın neticesinde ise modern toplum kuramcılarının siyaset felsefelerinin merkezine 'öz-

gürlük' kavramı yerleşmiştir. Modern dönem, Antik Yunan filozoflarının üzerinde durduğu şekliyle insan doğasının mükemmelliğinden söz etmez; beklenenin ötesinde bir insan doğası soruşturması yürütür. 'İnsan doğasının özellikleri nedir ve nasıl keşfedilebilir?' gibi sorulara gerçekçi rasyonel bir çaba ile yanıt aranır. Bu yanıtlardan hareketle ortaya çıkan doğal hak doktrini siyasal hakları belirler, siyasal haklar sorumluluklardan ayrı düşünülmez, siyasal hak ve sorumluluklar iktidarın meşruiyeti ve yetkilerini yurttaşlara bildirir; özgürlüğün ve barışın korunmasını sağlayan politik formül bu şekilde oluşturulur.

Antik siyaset kuramlarının ahlaki idealizm içermesi modern siyasal kuramları ayırışmalarını sağlamakla beraber tek ayırımın bu olmadığını da belirtmek gerekir. Platon'un filozof kral yönetimi düşüncesinin Siracusa'daki denemelerinde başarısızlıkla sonuçlanmasından cesaretle, görüşlerinin gerçekçi bir siyasal hedef olup olmadığını tartışmalı olması onun ütopyik yorumlanmasına da neden olmaktadır. Oysa modern siyaset filozofları ütopyik bir kuram ortaya koymazlar. Siyasal toplumun oluşma sürecini tasvir etmek üzere öne sürdükleri doğa durumu anlatıları nedeniyle görüşlerinin kurgusalılıkları tartışılrsa da onlar, sivil toplumun tüm unsurlarını kurgusalılıktan uzak ele alırlar; iktidarın meşruiyeti, bireylerin hak ve yükümlülükleri konularına gerçekçi bir yorum sunarlar. Politik gerçekliğin, ideal olanla arasındaki ayrımı kapatan Machiavelli ile başlayan sonrasında Hobbes'un felsefesinde kendini gösteren ve Locke ile zirveye ulaştığını söyleyebileceğimiz özgür, güç sahibi ve siyasal toplumun kurucusu olan birey, modern dönemin bilimselliğinin siyaset felsefesindeki tezahürüdür.

Erdem kavramı odaklı olan ve politik düşüncelerin etikle iç içe sunulduğu, ideal olanın bilgisini sunmayı amaç edinen Antik Yunan siyaset felsefesinden farklı olarak modern dönemin siyaset anlayışının sahip olduğu nitelikler kısaca şunlardır: Özgürlük odaklıdır. Politikanın etikle doğası gereği birbirine zorunlu bağımlı alanlar olduğu düşüncesiyle etik ve politika bir arada sunulmaya çalışılmaz, siyaset felsefesi etikten bağımsız kendi özgün alanında ortaya koyulur. Bireysel haklar ve özgürlüklerin korunduğu siyasal düzen idealinde mevcut durumu dönüştürücü, güdüleyici görüşler

ortaya koyulması nedeniyle gerçekçidir. Modern siyaset felsefesinin Antik dönemden farklılaştığı nitelikler bu şekilde özetlenmeye çalışılsa da söylemekte yarar vardır; modern filozofların düşüncelerinin temellerinin Antik dönemde izini sürmek mümkündür. Bu sebeple denilebilir ki modern dönemde siyasetin bilimselleştirilmesinin müsebbibi, siyasetin temellenendirildiği bağlam olarak tam anlamıyla onun karşıtını ifade eden Orta Çağ siyaset anlayışıdır.

3. Orta Çağ Dönemi Siyaset Felsefesi & Modern Dönem Siyaset Felsefesi

Orta Çağ'ın siyasal yapısını John Neville Figgis net bir şekilde ortaya koyar: "Ortaçağ'da Kilise bir devlet değil, devletin ta kendisiydi: Devlet ya da daha doğrusu sivil otorite (çünkü ayrı bir sivil toplum düşüncesi tanınmamıştı) Kilise'nin kolluk kuvvetinden başka bir şey değildi" (Figgis, s. 8). Buradaki ifadeden de açıkça anlaşılacağı üzere Orta Çağ'da din, siyaseti belirleyen bir otoritedir. İlk Hıristiyan teoloğu olan Pavlus'un Romalılar'a Mektubunda geçen; "[h]erkes, kendisini yöneten otoriteye boyun eğsin. Çünkü Tanrı'dan başka bir otorite yoktur. Şimdi var olanlar (otoriteler) Tanrı tarafından atanmıştır, öyle ki böyle bir otoriteye karşı direnen, Tanrı'nın hükmüne karşı gelmiş olur" (DelHousaye, s. 101) ifadeleri, Orta Çağ'ın sıklıkla yinelenen düsturudur. Pavlus'un bu görüşleri ilahi iktidar ile siyasi iktidar arasındaki meşruluk zeminini kuran bir motto olarak dönemin ruhuna yerleşir: Bütün iktidarlar Tanrı'dan kaynaklanır (*omnis potestas a deo*). Bu düşünceye göre siyasi iktidar sadece Tanrı'ya aittir, Tanrı tarafından atanan siyasal iktidara biat edilmelidir.

Orta Çağ Avrupa'sında iktidarlar bu düşünce üzerine kuruluydu. Örneğin İskoçya Krallığı'nın en uzun süre tahtta kalan krallarından biri olan VI. James 1598 yılında, hükümdarların yetkilerini İlah'tan aldıklarını anlattığı ve mutlak monarşiyi savunduğu *True Law of Free Monarchy* broşürünü yazmıştır. İktidarının kutsal hak olduğunu iddia eden James'in ardından oğlu Kral I. Charles'ın tahtta olduğu süreçte ise İngiltere siyasi ve dini anlaşmazlıkların bir sonucu olarak İç Savaş'a sürüklenmiştir. Ayaklanan Pü-

ritenlerin kötü yönetim ve despotlukla suçlamaları nedeniyle Kral I. Charles yargılanmış ve idam edilmiştir. Ancak iktidarının Tanrı tarafından ona verilmiş kutsal haktan ileri geldiğine inanan kral, hiçbir siyasal kurumun ve yasanın onu yargılama yetkisi olmadığını savunmuştur. “1629 yılında yaptığı: ‘Prenslerin yaptıkları hakkında Tanrı’dan başka hiç kimseye hesap verme zorunlulukları olmadığı’ ile ilgili açıklamayı 1649 yılındaki duruşma sırasında da tekrar etti” (Bronowski & Mazlish, s. 247). Orta Çağ’ın teolojiden gücünü alan iktidarlara görüldüğü gibi kendisini herkesten üstün ve her şey üzerinde hak sahibi ilan etmiştir. Onlar, siyasal iktidarın Tanrı tarafından yönetmekle görevlendirilmiş olan kimselere ait olduğuna inanıyorlardı; insanların eşit yaratılmadığı iddiasını taşıyan bu inanca göre, dünyada insanın kullanımına sunulmak üzere yaratılanlar da herkese eşit bir şekilde tahsis edilmemiştir. Modern dönem düşünürleri, bu teolojik iktidar anlayışını eleştirip yıkmış ve bireylerin hak ve özgürlüklerinin mücadelesini vermişlerdir.

Siyasal alanın ahlaki yargılardan ve dini kaidelerden farklı bir yapısı olduğunu gösteren Machiavelli kendisinden sonraki modern gelenek için önemli bir yol gösterici olmuştur. Machiavelli hükümdarlık hakkında ortaya koyduğu düşüncelerle siyasal iktidarın dünyevi sürecine odaklanır. İdeal olanı sunmaya çalışan ya da iyi kötü gibi ahlaki kavramlarla ilişkilendirilmiş bir siyaset felsefesi yerine, siyasi tecrübeleri analiz ederek iktidarı kurmanın ve korumanın yollarını anlatan bir felsefe ortaya koymuştur. Bir yöneticinin nasıl davranması gerektiğini anlattığı *The Prince* kitabında “prens insanın ve hayvanların doğasını nasıl kullanacağını bilmelidir” (Machiavelli, s. 88) der. Hayvanın doğasının nasıl kullanılacağını bilmek; tilkiden kendisine kurulan tuzaktan kaçmayı, aslandan kendisini kurtlara karşı savunmayı öğrenmektir. İnsan doğası için de aynısı geçerlidir.

Bir prens merhametli, sadık, insancıl, dindar ve dürüst görünmeli ve hatta gerçekte de öyle olmalıdır; ama zihnini öyle eğitmelidir ki, yeri geldiğinde bunun tam tersine nasıl geçeceğini bilebilsin. [...] özellikle devletini yeni ele geçirmiş bir prens, devletini korumak uğruna çoğu zaman insanlığa, hayırseverliğe ve dine aykırı davranmak zorunda kalır. Bu nedenle, talihin rüzgârla-

rına ve değişimlerine göre kolayca değişebilen dikey bir zihne sahip olması ve yukarıda söylendiği gibi, mümkünse iyiden sapmaması, ancak zorunluluk gerektirdiğinde kötüye nasıl başvurulacağını bilmesi gerekir [...] (Machiavelli, s. 90).

Machiavelli insanı tüm gerçekçi doğasıyla kavrayan ve egemenliğini sürdürmek için buna uygun olarak nasıl davranması gerektiğini bilen bir iktidar portresi çizer. Bu onun Francis Bacon'dan övgü almasına neden olan bir özelliğidir: “İnsanların ne yapması gerektiğini değil, ne yaptığını yazan Machiavelli ve diğer yazarlara çok şey borçluyuz” (Bacon, s. 201).

Daha önce de belirtildiği üzere Orta Çağ iktidarın yalnızca Tanrı'dan geldiği ve siyasal iktidara sahip olanların da Tanrı tarafından belirlendiği düşüncesinin hakim olduğu bir dönemdir. Toplumun oluşumu ve iktidarın kaynağını teolojik dayanaklar üzerinden açıklayan Orta Çağ siyasetinde, iktidarın kime ait olduğu ve meşruiyetini nereden aldığına dair politik sorulara Adem'in doğal mutlak iktidar olduğu ve onun soyundan gelenin varis olarak bu iktidara sahip olacağı şeklinde bir yanıt sunulur. Bu yanıtlar, modernler için hem meşruiyetin kaynağına hem de insanın doğal haklarına aykırı olduğu için kabul edilemez.

Teolojik iktidar savunusu yapan isimlerden biri olan Robert Filmer, insanların özgür doğmadığını düşünür. Ona göre “[...] özgürlük arzusunun Adem'in düşüşünün nedeni olduğunu asla hatırlamadan, sanki insan mutluluğunun zirvesi sadece onda bulunacakmış gibi özgürlüğü büyütenler” (Filmer, 1949, s. 53) kutsal yazılara ve tüm eski monarşilerin uygulamasına aykırı davranmakta ilahiyat için olduğu kadar politika için de tehlikeli bir hal almaktadır. Çünkü Filmer için insanların doğuştan özgür ve eşit olduğu varsayımı Adem'in iktidarını reddetmek anlamına gelir. Adem yaratılanların ilki olarak babalık iktidarına sahiptir, bu iktidarı siyasal iktidardan ayrı düşünmeyen Filmer, Adem'in soyunu yönetme hakkının kaynağını babalık olarak gösterir.

Modern sözleşme kuramcılarında John Locke'a göre ise Filmer'in savunduğunun aksine Adem'in soyundan geldiği gerekçesiyle birine mutlak siyasal iktidar verilemez. Zaten bu iddia tüm insanların onun soyundan

geldiği kabulü ile yerle yeksan olur, “çünkü yaşıyor olup da Adem’in soyundan ve zürriyetinden olma hakkına sahip olmayan hiçbir kişi yoktur” (Locke, 2007, s. 115). Bu anlamda Adem’in iktidarının taşıyıcı varisi herkestir. Soya dayalı mutlak monarşiye karşı çıkan Locke için tüm insanların Adem ve Havva’nın soyundan geldiği kabulü, bir kimsenin diğeri karşısında soysal bir üstünlük iddia edemeyeceği anlamını zorunlu olarak doğurur.

Siyasal iktidarın soya dayalı bir açıklama ile meşruiyet kazanamayacağını ifade eden anlayışa yönelik eleştirilerin çıkış noktası, insanların özgür ve eşit olarak doğduğu düşüncesidir. Yönetenlerin Tanrı’nın buyruğu ile belirlendiği düşüncesi, insanlar arasında doğuştan bir eşitsizlik olduğunu ve doğduklarından itibaren biat edecekleri iktidarın belirlendiğini dolayısıyla doğal özgürlüğün mümkün olmadığı kabullerini de beraberinde getirir. Modern kuramın itirazı burayadır, yoksa toplumun oluşması ve iktidarın var oluşu konularıyla Tanrı’nın varlığı arasında bir ilgi kurmadıkları gibi bunu tartışmazlar da.

Meşruiyetin kaynağının tanrısal kaynaklarla temellendirildiği Orta Çağ’ın iktidar anlayışına karşı eleştiri getiren isimlerden biri olan Francisco Suarez, *De Legibus ac Deo Legislatore* (1619) (A Treatise on Laws and God the Lawgiver) kitabının ikinci bölümünde yasama ve yönetme gücünün doğası gereği hangi insanda bulunduğunu soruşturur. Bu gücün Adem’e ve daha sonrasında da haleflerine devrettiğini savunan Filmer gibi düşünürlerin yanıtlarını kabul edilemez bulan Suarez’e göre:

Bütün insanların doğası gereği özgür doğduğu gerçeğinin sonucu olarak, hiç kimsenin bir başkası üzerinde egemenliği olmadığı gibi bir başkası üzerinde siyasi yargı yetkisi de yoktur. Böyle bir gücün şeylerin doğası gereği belirli kişilere diğer belirli kişilerden daha fazla atfedilmesi için hiçbir neden yoktur. Adem’in onun soyundan gelenler üzerinde sahip olduğu güç için de bu geçerlidir. Yalnızca şu iddiada bulunulabilir: Yaratılışın başlangıcında, Adem’in şeylerin doğası gereği, tüm insanlar üzerinde bir önceliğe ve dolayısıyla tüm insanlar üzerinde bir egemenliğe sahip olduğu, böylece söz konusu gücün Adem’den ya da onun aracılığından türetilmiş olabileceğidir (Suarez, s. 430-431).

Burada Suarez, Adem'in yalnızca yaratılışı ve doğal kökeni nedeniyle bir güce sahip olduğunu ama bunun politik bir güç olmadığını savunur. O halde “[i]ktidar doğası gereği herhangi bir kişiye değil, sadece topluluğun kendisine aittir. Bütün insanlar özgür doğarlar ve hiçbirinin diğerleri üzerinde herhangi bir siyasi yargı yetkisi veya egemenliği yoktur; sonuç olarak, bu güç başlangıçta topluluğun kendisine ait olmalıdır” (Rommen, s. 76-77). Suarez bu görüşleriyle modern siyaset felsefesinin temellerini atan ilk isimlerden biri olur.

İnsanlar arasında eşitsizliğin Tanrı'nın insanlar tarafından anlaşılacak bir amacından kaynaklandığını savunan Orta Çağ'ın düşüncesi, eşitsizliğin kabul edilmesi gerektiğini ve tanrısal gücün karşısında bu anlamda bir boyun eğişin zaruretini ifade eder. Modern filozoflar ise eşitsizliğin kabulünü buyuran bu skolastik tavrın aksini savunur. Descartes *Metot Üzerine Konuşma*'nın Birinci Bölümü'nün girişinde “sağduyu dünyada en iyi paylaştırılmış şeydir, çünkü her insan kendi payının o kadar iyi olduğunu sanır ki, başka her şeyde en güç memnun olanlar bile, kendilerinde bulunan sağduyudan fazlasını arzu etmezler” (Descartes, s. 7-8) der. Hobbes da benzer şekilde eşitliğin en büyük kanıtı olarak herkesin kendi payından memnun olmasını gösterir. Ona göre “doğa gereği tüm insanlar eşittir. Aramızdaki mevcut eşitsizlikler medeni yasaların sonucudur” (Hobbes, s. 26). Locke da insanın doğa durumunda eşit olduğu düşüncesini “[Yetkin bir Özgürlük Durumu olan doğal durum,] hiç kimsenin diğerinden daha fazla iktidar ve Yetkiye sahip olamadığı, bütün İktidar ve Yetkinin karşılıklı olduğu bir Eşitlik Durumudur” (Locke, 2012, s. 9) şeklinde dile getirir. O da sivil toplum öncesi durumda insanların bağımsız bir iradeye sahip olduklarını ve eşit yetki alanlarıyla doğa yasasının sınırları çerçevesinde özgür yaşadıklarını düşünür.

İnsanlar arasında eşitsizliğin olduğu görüşü yalnızca Orta Çağ'da değil aynı zamanda Aristoteles'in *Politika* kitabında da karşımıza çıkar. İnsanlar arasında doğal bir eşitsizlik olmasının sonucu olarak bazıları yönetici bazıları ise yönetilenler olarak ayrılır diye düşünen Aristoteles'e göre “doğadan köle bir başkasına bağlı olabilen, dolayısıyla da bağlı olan ve akıl yürütme

yetisinden anlayacak kadar pay alan, ama ona sahip olacak kadar pay almayan bir kimsedir” (Aristoteles, s. 17). Aristoteles köle efendi ayrımını doğru ve yararlı bulurken Hobbes bu düşüncenin hem akla hem deneyime aykırı olduğunu düşünür. Hobbes herkesin herkese eşit olduğunu ifade eden doğa yasasının ihlalinin, kibir olduğunu açıkça dile getirir:

Politika'nın ilk kitabında Aristo'nun siyasete ilişkin bilgilerin kaynağı olarak bazı insanların yönetebilmeleri için daha değerli, diğerlerinin ise hizmet etmek için yaratıldığını, öyle ki efendi ve kölenin arasındaki ayrımın sözleşme ile değil ama doğal bir istidat –eş deyişle bilgileri veya cehaletleri- ile belirlendiğini iddia ettiğini biliyorum. Bu temel postulat sadece akla değil ama aynı zamanda deneyimlere de aykırıdır. Zira, hiç kimse kendisini yönetmek için başkalarına izin vermenin kendisini yönetmekten daha iyi olduğu düşünce kadar doğuştan aptal değildir. [...] insanlar doğa gereği eşit olduğuna göre, bu eşitliği tanımamız gerekmektedir; eğer eşit değilse, güç için mücadele edeceklerinden, barışın sağlanması eşit olarak kabul edilmelerini gerektirmektedir. Ve bundan dolayı, doğal hukukun sekizinci maddesi, herkesin herkesle eşit olduğunun kabul edilmesidir. Bu yasanın ihlali KİBİRDİR (Hobbes, s. 54-55).

Orta Çağ'da insanlar arasında yaratılıştan bir eşitsizlik olduğu fikri, Havva'nın yaratımına dair teolojik açıklamada temellenir. Yaratılışı anlatan ayetler (ii 4- 25) Adem'in topraktan yaratıldığını ve Tanrı'nın Adem'i yarattıktan sonra Aden'deki bahçeye koyduğunu, bu cennet bahçesine yaşam ağacı ile iyiyle kötüyü bilme ağacını diktiğini söyler. Ardından Tanrı yine topraktan hayvanları yaratır ve onlara ad vermesi için Adem'e getirir, Adem yaratılanlara ne ad verirse onun adı o olur. Tanrı sonra kadını yaratır: “Adem uyurken, RAB Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı. Adem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Adem'e getirdi. Adem, ‘İşte, bu benim kemiklerimden alınmış kemik, Etimden alınmış ettir’ dedi, ‘Ona Kadın denilecek, Çünkü o adamdan alındı.’...” (ii, 21-24) (*Kutsal Kitap*, s. 3). Bu ayetlerden görüleceği üzere kadının varlığa gelişi yalnızca bedeniyle değil, adıyla da erkeğe bağımlı kılınmıştır. (İbranice adam; iş, kadın; işsa'dır.) Tanrı'nın Adem'in kaburga kemiklerinden birini etle kaplayarak Havva'yı yarattığını anlatan ayetten

hareketle Filmer, Havva'nın günaha girmeden öncesinde Adem'e tabi tutulduğunu iddia eder (Filmer, 1634, s. 255).

Filmer için Kutsal Kitap gerçeğin bilgisini verir, bu sebeple toplum konusundaki açıklamalarında Kutsal Kitabı takip eder. Locke toplumu kutsal bir metin aracılığıyla temellendirmek amacı taşımaksızın yalnızca Filmer'e, Filmer'in kaynağından eleştiri getirmek adına Kutsal Kitap'tan bazı ayetleri sunar. Örneğin Tekvin 3. bölüm 16. Ayet yasak meyvenin yenmesinin ardından Havva'nın Adem'in yönetimine girmesiyle cezalandırılışını ifade eder. Birinci kısım 27 ve 28. ayetlerde de Tanrı yaşayan her şeye egemen olmalarını söylerken hem kadını hem erkeği ifade eden çoğul bir öznenen bahseder. Locke'un dikkat çektiği üzere bu gibi ayetler, Havva'nın yaratılıştan Adem'e tabi olduğu düşüncesiyle çelişir.

Adem'in yaratılıştan tüm her şeyin mutlak iktidarı yapıldığını savunan Filmer, bu iktidarın yetkileri konusunda da modern düşünürlerden eleştiri alır. Mutlak monarka koşulsuz itaati savunan Filmer'e göre Adem'in doğal ve mutlak hükümranlılığı ona yaşam ve mülkiyeti de içeren geniş bir yetki sağlamaktadır. Oysa modern dönemin özgürlük savaşçısı olan Locke için "[i]nsanların Devletlerde birleşmelerinin ve kendilerini Yönetim altına koymalarının asıl ve ana amacı, Mülkiyetlerinin korunmasıdır" (Locke, 2012, s. 81). Locke'un felsefesinde mülkiyet geniş bir anlamı ifade eder; "benim genel olarak Mülkiyet adıyla adlandırdığım, Yaşamlarının, Hürriyetlerinin ve Servetlerinin karşılıklı Korunması için önceden birleşmiş bulunan ya da birleşme fikrine sahip olan diğer İnsanlarla birlikte bir Topluma katılmayı amaçlaması ve bunu istiyor olması nedensiz değildir" (Locke, 2012, s. 81).

Yaşam, özgürlük ve mülkiyet Locke için doğal haklardır ve iktidarın keyfi iradesine tabi tutulamazlar. Bir siyasal iktidarın bunlar üzerinde yetkisi olmadığı gibi o, aksine bunları korumak ve muhafaza etmekle yükümlüdür. Locke'a göre siyasal iktidarın insanın doğal haklarını ihlal ettiği durumda bireylerin direnme hakkı vardır. Bu, özgürlüğün muhafaza edilmesini sağlamak adına ortaya koyulmuş son derece önemli bir görüştür.

Özgürlük, sahip olunan diğer tüm şeylerden önde ve yüce olandır, çünkü diğerleri özgürlüğün olduğu durumda anlamlarını korur. Özgürlüğü elinden alınmış biri için sahip olduğu mallarının da, hareketlerinin başkası tarafından müsaade edilenle sınırlandığı bedeninin de tüm anlamı yitmiş demektir. Zindana atılmış bir kişinin servetinin kıymeti kalmayacağı gibi yaşamının da değersizleştirildiği söylenebilir. Yaşam yalnızca hayatta olmak; ‘ölmemiş olmak’ anlamını taşımaz. Yaşamak, ‘canlı’ olmanın çok ötesinde bir değere sahiptir, yaşam da insanın kendini gerçekleştirdiği değer alanıdır. Dolayısıyla Locke’a göre özgürlüğünü elinden almaya çalışan bir kişiye karşı diğer tüm şeyleri de almaya çalışıyormuşçasına tepki verilmesi gerekir. Bu doğa durumu için de toplum durumu için de geçerlidir. “Toplumda ya da Devlette yaşayanlara ait Özgürlüğü alacak kişinin de, diğer her şeyi alacak bir plana sahip olduğu varsayılmalı ve bu kişi Savaş Durumundaymış gibi görülmelidir” (Locke, 2012, s. 18). Locke’un metinlerinde yoğun olarak karşımıza çıkan mutlak iktidara karşı duruş, özgürlüğün bireyin en doğal hakkı olarak dokunulmazlığının ilanı ve doğal hakların ihlaline direnme hakkı tanınması; modern siyaset için oldukça değerli açıklamalardır.

Locke’un direnme hakkına dair görüşü ondan önce Hobbes’un *De Cive* eserinde de dile getirilmiştir: “Hiç kimse bir sözleşme sonucu kendisini öldürmekle, yaralamakla veya diğer bedensel zararlarla tehdit eden birine direnmemekle yükümlü kılınamaz. [...] Zira kesin bir ölüm dövüşmekten daha büyük bir kötülüktür. Fakat iki kötülük arasından daha az kötüyü seçmemek imkânsızdır” (Hobbes, s. 42-43). İnsanın celladı karşısında ‘öldürmene diremeyeceğim’ demesi mümkün değildir, kişinin yaşamını korumak için direniş göstereceği elbette beklenen bir durumdur. Yaşamına son verecek olana açılan savaş ya da direniş, bir düşmanlık durumunu yeniden doğurmasından dolayı kötü olarak görülse dahi ölüm gibi mutlak kötü sonun karşısında bu kötülüğü seçmemek imkânsızdır.

Meşruiyeti teolojik açıklamalar üzerinden kurulan iktidar anlayışının hâkim olduğu, bireylerden bu iktidara biat edilmesinin talep edildiği, insanın özgür ve eşit doğmadığı iddiasının savunulduğu Orta Çağ siyaset anlayışından modern dönem siyaset anlayışı sahip olduğu tüm nitelikle-

ri itibariyle ayrılır. Modern siyaset felsefelerinin genel nitelikleri kısaca şunlardır: İktidarın meşruiyetinin kutsala dayandırılması kabul edilemez bulunur. Siyasal iktidarın dünyevileştirilmesi söz konusudur. İktidarın mutlak olduğu düşüncesi karşısında durulur ve sınırları belirlenmeye çabalanır. İnsanların özgür ve eşit doğduğu fikri kabul görür. Siyasal iktidarın görev ve yetkileri bireylerin özgürlük, yaşam ve mülkiyetlerini korumak ve muhafaza etmek üzerine kurulur. Biat eden öznenin yerini aktif özne alır; iktidarı kuran ve hatta iktidara karşı belli durumlarda direnme hakkı bulunan öznenen söz edilir. Bu gibi özellikleri nedeniyle görülmektedir ki modern dönemin Orta Çağ'ın görüşlerinden dünyevileşmesi bakımından ayrılmasından ve döneminin yükselen bilim düşün rüzgârına dâhil olarak akli ve kurucu özneyi ön plana çıkarmasından hareketle siyasetin bilimselleştirildiği yorumu yapılabilir.

Sonuç Yerine

Çalışma boyunca dikkat çekilmeye çalışıldığı üzere modern dönem siyaset felsefesi özgürlüğü merkeze koyması, politik meseleleri seküler olarak ele alması, rasyonelliği ön planda tutması, gerçekçiliği gibi nitelikleriyle kendinden önceki dönemlerden farklılaşmıştır. Siyasi tarihe baktığında modern dönem, bireyin hak ve özgürlüklerinin mücadelesinin güçlü bir şekilde gerçekleştirdiği, bu anlamda büyük kazanımların olduğu bir dönemdir. Bu dönemin genel ruhu şunu öğretir: Siyasal toplumda dokunulmaz bir alana yerleştirilen yaşamsal bütünlük, özgürlük ve mülkiyet; insanın insanca yaşamasını sağlayan temel koşullardır. Bunlardan vazgeçmek insanın insanlığından vazgeçmesi gibidir. Bu haklar, insanın yaşamı boyunca varoluşu için gerekli olduğu gibi sahip olduğu potansiyelini ortaya koyabilmesi açısından da oldukça mühimdir. Toplumun kurumsallaşmasına ilişkin açıklamalarda bakışı yeryüzüne indiren, gerçekçi bir politika ortaya koyan, akla ve iradeye sahip kendisini ve içinde yaşadığı dünyasını kurma ve dönüştürme gücü olan politik özneyi öne çıkaran aydınlanmacılar siyaseti bilimselleştirdiler. Machiavelli, Suarez, Hobbes, Locke gibi modern dönem felsefesinin güçlü birer figürü olan filozoflar,

modern politik özneyi işte bu bakışla kurmuşlardır. Tüm bu yaptıklarında insan ilişkilerini insanı ‘görerek’ düzenlemek (insanın doğuştan günahkâr dolayısıyla kötü olduğu inancı yerine, her bakımdan açık bir proje olarak görülmesi) ve iyi yaşam olanaklarını yaratma amacını taşıdıkları söylenebilir. Çünkü yaşamının koşulları iyileştirildiğinde insan kendinde barındırdığı potansiyeli dışarı çıkarabilir. İnsan koşulları iyileştirildiğinde, imkânlar sağlandığında, olanaklarının önü kapatılmadığında kendi yaşamını kendisi kuran ve diğer yaşamların da mevcudiyetini ortaya çıkarması için dayanışan, örgütlenebilen bir varlıktır.

Kaynakça

- Aristoteles, (2007). *Nikomakhos'a Etik* (Saffet Babür, Çev.). Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Aristoteles. (2016). *Politika* (Mete Tunçay, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Arslan A. (2008). İlkçağ Felsefe Tarihi II. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bronowski, J., & Mazlish, B. (2012). *Leonardo'dan Hegel'e Batı Düşünce Tarihi* (Elvan Özkavruk Adanır, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- DelHousaye, J. (2017). *Romans (Translation with Study and Meditation)*. Sonoran Desert: Phoenix Seminary Press.
- Descartes, R. (1994). *Metot Üzerine Konuşma* (K. Sahir Sel, Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Figgis, J. N. (1999). *Political Thought from Gerson to Grotius*. Kitchener: Batoche Books.
- Filmer, Robert. (1634). *The Free-holders Grand Inquest, Touching Our Sovereign Lord The King And His Parliament. To Which Are Added Observations Upon Forms of Government*. London.
- Goodin, Robert E. & Klingemann, Hans-Dieter. (2000). *Political Science: The Discipline*. Goodin, Robert E. & Klingemann, Hans-Dieter (Haz.), *A New Handbook of Political Science* (ss.3-50). New York: Oxford University Press.
- Haakonssen, Knud (Ed.). (2015). *Natural Law and Enlightenment Classics - Francisco Suarez Selection From Three Works: A Treatise on Laws and God the Lawgiver A defence of the Catholic and Apostolic Faith A work on the Three Theological Virtues: Faith, Hope and Charity*. Indianapolis: Libert Fund.

- Hegel, G. W. F. (2018). *Felsefe Tarihi 1. Cilt Thales'ten Platon'a Grek Felsefesi* (Doğan Barış Kılınç, Çev.). İstanbul: NotaBene Yayınları.
- Hobbes, Thomas. (2014). *Elementa Philosophica De Cive (Yurttaşlık Felsefesinin Temelleri)* (Cihan Deniz Zarakolu, Çev.). İstanbul: Belge Yayınları.
- Holtzendorff, Franz Von. (1869). *Principien der Politik*. Berlin: C. G. Lüderitz'sche Verlagsbuchhandlung A. Charisius.
- Kitabı Mukaddes Şirketi. (2014). *Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil)*. Yeni Yaşam Yayınları.
- Laslett, P. (Ed.). (1949). *Robert Filmer Patriarcha and Other Political Works*. Oxford: Basil Blackwell.
- Locke, John. (2007). *Hükümet Üzerine Birinci İnceleme* (Fahri Bakırcı, Çev.). Ankara: Kırılgiç Yayınevi.
- Locke, John. (2012). *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme* (Fahri Bakırcı, Çev.). Ankara: Ebabil Yayınevi.
- Machiavelli, Niccolò. (2004). *The Prince & The Art of War*. London: Collector's Library.
- Platon. (2008). *Devlet* (Sabahattin Eyübođlu & M. Ali Cimcoz, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Platon. (2001). *Protagoras* (Nurettin Şazi Kösemihal, Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Rommen, Heinrich A. (1948). De Legibus of Francisco Suarez. *24 Notre Dame L. Rev.* 70-81.
- Ross, David. (2011). *Aristoteles* (Ahmet Arslan, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Wright, William Aldis. (Ed.). (1873). *Francis Bacon The Advancement of Learning*, Oxford: Clarendon Press.